

European Digital Media Observatory

A VILÁGJÁRVÁNYTÓL AZ UKRAJNAI HÁBORÚIG: MÁSFÉL ÉV A DEZINFORMÁCIÓ ELLENI KÜZDELEMBEN

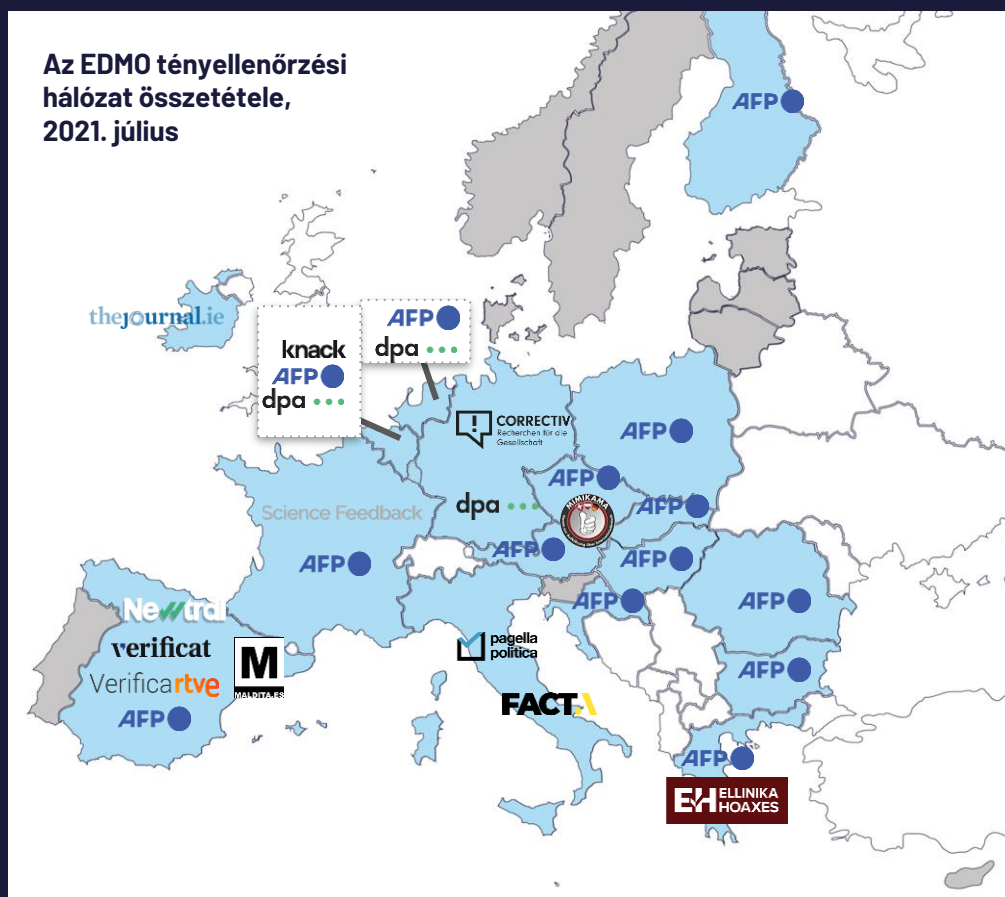
Különkiadás - EDMO tényellenőrző hálózat

2023. februári kiadás

EGY ERŐS ÉS BŐVÜLŐ HÁLÓZAT

Az EDMO tényellenőrzési hálózat célja, hogy elősegítse **az európai tényellenőrző szervezetek** közötti szorosabb együttműködést, lehetővé tegye a gyors és hatékony kommunikációt közöttük, és a közös erőfeszítéseknek köszönhetően különböző tényellenőrzési eredményeket hozzon létre. A hálózat egyik ilyen fő eredménye **az uniós szintű dezinformációról szóló havi tájékoztató.**

Az első tájékoztató 2021. júliusi megjelenésekor az EDMO-hálózat 13 tényellenőrző szervezetből állt, amelyek 18 uniós tagállamot fedtek le. A következő hónapokban ez a hálózat még tovább erősödött: a 18. tájékoztató 2022. decemberi közzétételkor a hálózat 37 tényellenőrző szervezetet számlált, amelyek 25 uniós tagállam* mellett Norvégiát fedték le.

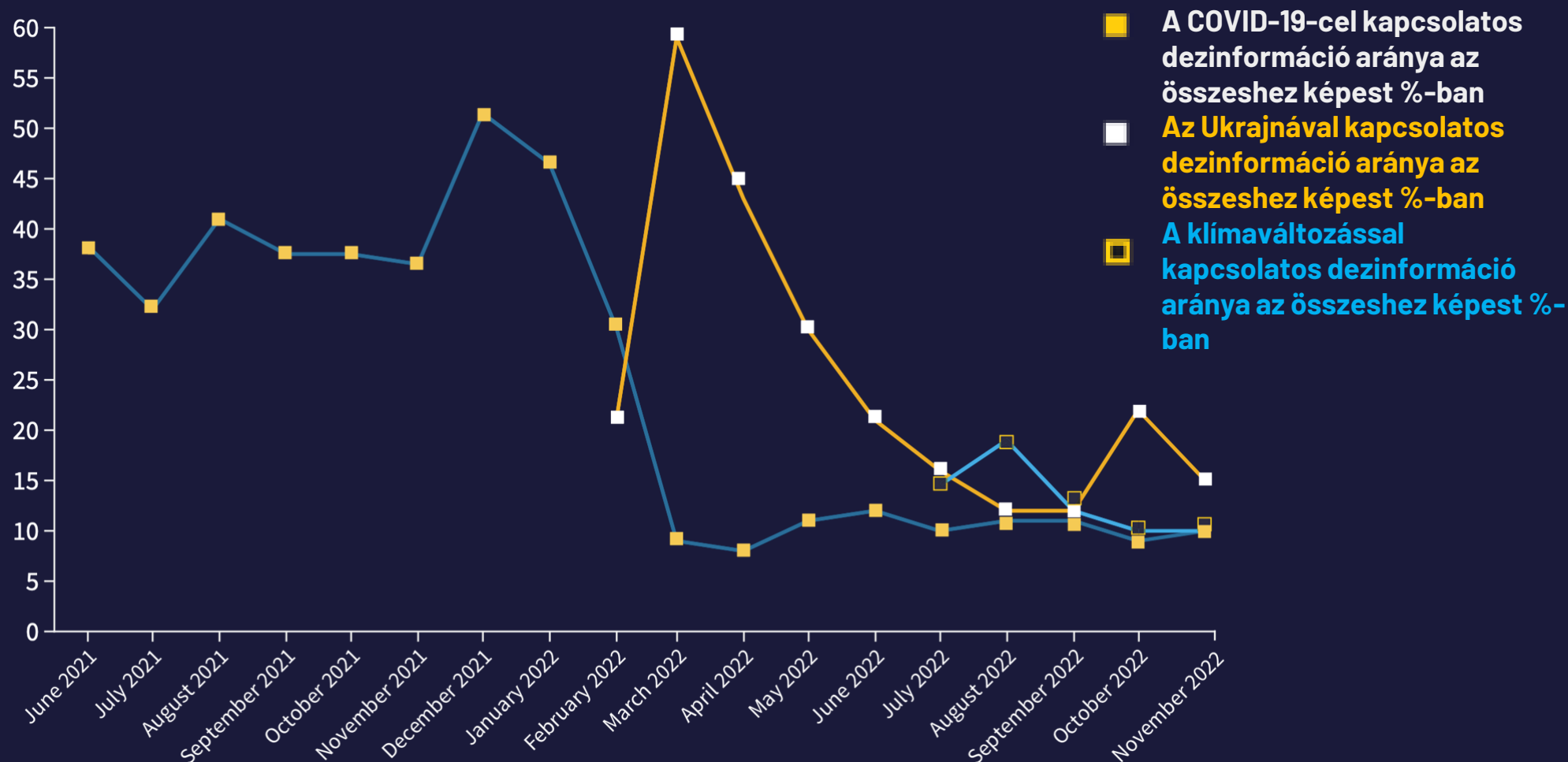

A hálózat tagjait havonta felkérjük, hogy nyújtsanak tájékoztatást a nemzeti szinten végzett tényellenőrzési munkájukról, hogy azonosítani lehessen az uniós szintű dezinformációs trendeket és narratívákat.

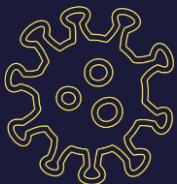
kérdőívre válaszolók átlagos száma az első három havi (2021. július-augusztus-szeptember) tájékoztatók és az utolsó három havi tájékoztatók (2022. október-november-december) között 11-ről 27-re emelkedett

DEZINFORMÁCIÓ AZ EU-BAN: FŐ TÉMÁK

Az EDMO havi összefoglalói az első megjelenésük óta mérik a **COVID-19-ről feltárt dezinformációk** arányát valamennyi, azaz a hálózat tagjai által egy adott hónapban ellenőrzött összes tényellenőrzött tételhez képest. 2022 februárja óta az **ukrajnai háborúval kapcsolatos** felderített **dezinformációt** is mérik, 2022 júliusa óta pedig az **éghajlatváltozással kapcsolatos dezinformációt** is.

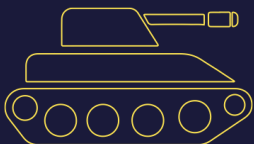

2021. június, 2021. július 2021., 2021. augusztus, 2021. szeptember, 2021. október, 2021. november, 2021. december, 2022. január, 2022. február, 2022. március, 2022. április, 2022. május, 2022., június, 2021. július 2021., 2021. augusztus, 2021. szeptember, 2021. október, 2021. november

A COVID-19-hez kapcsolódó dezinformáció az EDMO monitoring kezdete óta 2021 decemberében (az összes észlelt dezinformáció 51,5%-a) és 2022 januárjában (46,5%) regisztrálta a legmagasabb százalékos arányokat, az EU-ban regisztrált 2022/2023-as téli hullámnak megfelelően.

A dezinformáció nagyon gyakran a tájékoztatás kiegészítőjeként tűnik fel, mivel úgy tűnik, hogy szorosan követi a mainstream média trendjeit. Így a COVID-19-es esetek számának drámai megugrása idején a tájékoztatás kiterjedten foglalkozott a világjárvánnyal, és a dezinformáció is erre a témára összpontosított.

Az Ukrajnával kapcsolatos dezinformáció a háború kezdetéig szinte nem is létezett, még akkor sem, ha az orosz csapatok összevonásáról szóló hírek már 2022 január-februárjában jelen voltak a mainstream médiában. Február 24-e óta az Ukrajnával kapcsolatos álhírek száma az egekbe szökött, és márciusban a háborúval kapcsolatos felderített dezinformációk aránya új rekordot döntött egyetlen témában az EDMO tájékoztató sorozatában: elérték az összes észlelt dezinformáció 59%-át.

Azóta az arány folyamatosan csökkent a nyár végéig, és 2022 szeptemberében elérte a legalacsonyabb értéket. 2022 októberében és novemberében az arány ismét emelkedni kezdett, még ha messze is van a háború első hónapjaiban mért szinttől.

Az EDMO tájékoztatása szerint **az éghajlatváltozással kapcsolatos dezinformáció** soha nem érte el az Ukrajnával és a COVID-19-cel kapcsolatos dezinformációval kapcsolatban észlelt csúcsoakat. Amióta az EDMO tájékoztatók mérik (2022 júliusa), soha nem haladta meg az összes észlelt dezinformáció 20%-át. A csúcsra 2022 augusztusában jutott el, valószínűleg az Európát nyáron sújtó hőhullámokkal összefüggésben, majd azután az összes információ százalékos arányában lényegében megfeleződött. Érdekes azonban megjegyezni, hogy ez a dezinformáció az EU-ban folyamatosan téma volt.

DEZINFORMÁCIÓ AZ EU-BAN: FŐ NARRATÍVÁK

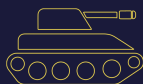
A világjárványról, az ukrajnai háborúról és az éghajlatváltozásról feltárt dezinformációk közös jellemzője, hogy a fő narratívák idővel megmaradnak, és új utakon bukkannak fel. 2022 novemberében például a katari világbajnokság újraélesztette a régi dezinformációs narratívát arról, hogy az ukránok nácibarátok.

Az EDMO havi tájékoztatóiban a nyomon követés kezdetekor észlelt dezinformációs narratívák nagy többsége 2022 novemberében (az itt figyelembe vett 18. és utolsó EDMO havi tájékoztató alapján) még mindig aktív.

Ukrajnai háború

Dezinformációs narratívák	Első megjelenés	Még jelen van
Ukrajna orosz megszállása indokolt (pl. Donbasszban népiirtás történt az orosz ajkú civilek körében).	2022. február	✓
Ukrajna-barát háborús propaganda (pl. „Kijev szelleme”)	2022. február	✓
Oroszország-barát háborús propaganda (pl. az orosz katonai eredmények eltúlzása)	2022. február	✓
Volodimir Zelenszkij ukrán elnök <u>náci</u> , <u>sátánista</u> , <u>drogfüggő</u> , gyáva stb.	2022. február	✓
A nyugati hagyományos média (pl. <u>BBC</u> vagy <u>CNN</u>) hamis híreket/hamis képeket terjeszt a háborúról.	2022. február	✓
A háború legsúlyosabb mérszárlásai megrendezettek (pl. <u>mariupoli kórház</u> , <u>Bucsza</u> , <u>Izjum</u> , <u>Kupjanszk</u>). / Az ukrán áldozatok , <u>színészek</u>	2022. március	✓
Az <u>ukránok</u> és az <u>ukrán erők</u> nagyrészt nácibarátok.	2022. március	✓

Ukrajnai háború

Dezinformációs narratívák

Az ukrán menekültek erőszakosak, nácik, tolvajok, élősködők, stb.

Első megjelenés

2022. március

Még jelen van

Az Ukrajnának nyújtott katonai, gazdasági és humanitárius segélyek haszontalanok/veszélyesek Ukrajna korruptiója és megbízhatatlansága miatt (pl. a feketepiacra eladott nyugati fegyverek).

2022. március

Túlzott oroszgyűlölet az európai országokban (különösen a balti államokban).

2022. március

A háború oroszországi negatív gazdasági, társadalmi, politikai következményeinek eltúlzása.

2022. március

A háború és az európai szankciók negatív gazdasági következményeinek eltúlzása.

2022. március

Ukrajna szövetségesei nácibarátok / kihasználják Ukrajnát (pl. Lengyelország meg akarja hódítani Nyugat-Ukrajnát; az USA olcsón megveszi Ukrajna földjeit stb.)

2022. március

Dezinformációs narratívák

	Első megjelenés	Még jelen van
A világjárvány <u>egy átverés</u>	2021. június	✓
A Sars-Cov-2 nem is olyan <u>veszélyes</u> .	2021. június	✓
<u>Összeesküvés-elméletek</u> a világ elnéptelenítéséről/az embereken való kísérletezésről/chipek beültetéséről („plandémia”).	2021. június	✓
A COVID-19 védőoltások <u>nagyon veszélyesek/halálosak</u>	2021. június	✓
A beoltott embereket <u>megakadályozzák</u> egy sor tevékenység végzésében (pl. <u>gépjárművezetés</u>).	2021. június	✓
A <u>Pcr-tesztek</u> , <u>az arcmaszkok</u> és a COVID-19 megelőzésére szolgáló egyéb eszközök haszontalanok.	2021. június	✓
<u>Csodálatos gyógymódok/gyógyszerek</u> COVID-19 ellen	2021. június	✓
Egyértelmű bizonyíték arra, hogy a Sars-Cov-2 vírust egy kínai laboratóriumban <u>fejlesztették ki</u> .	2021. június	✗
A COVID-19-cel kapcsolatos korlátozó intézkedések elleni tiltakozások <u>nagyobbak</u> , mint ahogyan azt a hagyományos média mutatja	2021. július	✗
A tünetek <u>brutális elfojtása</u> /szigorú büntetések a be nem oltott emberekkel szemben	2021. június	✓
A tiltakozások számos országban <u>sikerrel jártak</u> , és a hatóságokat az oltási kampányok leállítására kényszerítették.	2021. június	✓

Éghajlatváltozás

Dezinformációs narratívák

Az éghajlatváltozás nem valós és/vagy nincs összefüggésben az emberi tevékenységgel.

2022. július

A hagyományos média pánikot kelt hamis hírekkel és/vagy manipulált képekkel.

2022. július

A klímamozgalmak képmutatók és/vagy ostobák

2022. július

A megújuló energiaforrások, az újrahasznosítás és az elektromos járművek haszontalanok vagy veszélyesek.

2022. július

A fosszilis tüzelőanyagoknak nincs erős negatív hatásuk az éghajlatváltozásra.

2022. augusztus

A DEZINFORMÁCIÓ EGYÉB FONTOS TÉMÁI

Migránsok, uniós intézmények, LMBTQ+ közösségek

Az EDMO havi tájékoztatói által lefedett hónapok során a dezinformáció egyéb jelentős témáit is észlelték, még akkor is, ha az összlétszám százalékában kifejezett fejlődésüket – összességében kisebb jelenlétük miatt – nem követték külön nyomon.

A migránsok, a külföldiek – különösen a muszlim vallásúak – és az etnikai kisebbségek, valamint az LMBTQ+ közösségek és az uniós politikusok és intézmények is a dezinformáció visszatérő célpontjai.

A legfontosabb események a hírekben

A dezinformáció is rendszeresen a pillanatnyi fő hírekre összpontosít. Például amikor **II. Erzsébet királynő** 2022 szeptemberében meghalt, számos álhírt fedeztek fel a királyi temetésről, a haláleset körülményeiről stb. Ugyanez történt a 2022 novemberében megrendezett **katari világbajnoksággal** is.

A hírekben az irányadó témákkal kapcsolatos álhírek általában kétfélék lehetnek.

- Az első **a konkrét mögöttes narratíva nélküli klikkvadászat**, így kevésbé veszélyes és potenciálisan káros, mint a konkrét üzeneteket közvetíteni kívánó dezinformáció.
- A második típus az aktuális eseményt arra használja fel, hogy **a dezinformáció hagyományos célpontjai elleni támadásokat** újjáélessze, azaz egy már létező narratívába illeszti azt.

Például az Egyesült Államok Afganisztánból való kivonulását és az azt követő 2021 augusztusi káoszt az országban arra használták fel, hogy hamis híreket terjesszenek arról, hogy **az afgán migránsok csak fiatal férfiak, „gyávák”, akik elmenekülnek az országból**, és nőket és gyerekeket hagynak hátra. A 2021/2022-es téli ünnepek előtt azt az álhírt terjesztették, hogy **az EU cselekvési tervet dolgozott ki a karácsony eltörlésére**. A 2022 májusában kitört **majomhimlőjárványt** arra használták fel, hogy álhírekkel **támadják az LGBTQ+ közösségeket**, és ugyanez történt a texasi **uvaldei mészárlás** után is. 2022 júliusában sok álhír használta fel **a holland gazdák tiltakozásait** – amelyeket a kormány azon döntése váltott ki, hogy ösztönözni kívánja az állatállomány csökkentését, azzal a céllal, hogy 2030-ig a felére csökkentse a nitrogén-oxid- és ammóniaszennyezést az országban – **az éghajlatváltozás tagadásának** terjesztésére. 2022 szeptemberében Erzsébet királynő halála volt az ürügy a COVID-19 vakcinákkal kapcsolatos dezinformációk terjesztésére, **a gáz- és árválságot pedig a nemzeti és uniós politikusok támadására használták fel**. 2022 novemberében a katari világbajnokság volt az alkalom arra, hogy hamis híreket terjesszenek arról, hogy **az ukránok nácibarátok**.

Országos választások az EU-tagállamokban

Különösen a 2020-as amerikai elnökválasztás után számos uniós országban az országos választások előtt és után hamis hírek jelentek meg a **választások manipulálásáról, választási botrányokról és csalásokról**. Példaként említhetjük a következőket:

A Bundestag-választások során elkövetett állítólagos csalásokról szóló dezinformáció Németországban 2021 szeptemberében látott napvilágot (pl. hamis levélszavazatok, pecsét nélküli szavazóurnák).

Valami hasonló történt Franciaországban is, a 2022. áprilisi elnökválasztás idején, amikor több uniós országban is hamis hírek jelentek meg 2 millió **szavazat eltűnéséről**, a **választás manipulálásáról** és **választási csalásokról**.

Ez a fajta dezinformáció kisebb országokban is terjedt. Például 2022 októberében számos olyan álhírt észleltek, amelyek szerint Lettországon **a választásokat „ellopták”**.

AZ EDMO TÁJÉKOZTATÓKBAN KÖZÖLT, LEGGYORSABBAN TERJEDŐ ÁLHÍREK

Az EDMO minden egyes havi tájékoztatója kiemelte azokat a történeteket, amelyek a tényellenőrzők jelentései alapján az adott hónapban a legszélesebb körben terjedtek el az EU-ban. **Az a 10 történet, amely a leginkább elterjedt** az adott 18 hónapos időszakban, a következő:

Álhír	Téma	Melyik hónapban észlelték	Hány országban észlelték
Ukrajna titkos amerikai biolaboratóriumoknak ad otthont (pl.)		2022. március	22
A mariupoli kórházat nem Oroszország bombázta, a támadást az ukrán erők rendezték (pl.)		2022. március	20
A nyugati sajtó álhíreket terjeszt az ukrajnai háborúról (pl.)		2022. március	20
A Bucsában rögzített szörnyű eseményeket az ukrán erők rendezték (pl.)		2022. április	20
Videók/képek/hírek arról hogy Zelenszkij kokaint használ (pl.)		2022. április	20
A <i>Hirtelen halál</i> egy „dokumentumfilm” a Covid-19 vakcinákról, amely összeesküvés-elméleteket és hamis híreket/ félrevezető információkat terjeszt az oltásról. (pl.)		2022. november	20
Félrevezető állítások arról, hogy a Pfizer egyik vezetője elismerte, hogy a vállalat nem tesztelte megfelelően a COVID-19 vakcinákat (pl.)		2022. október	19
Videó, amelyen oroszok 35 km-es sorban állnak a finn határon, miután Putyin bejelentette a részleges mozgósítást (pl.).		2022. szeptember	16
A hollandiai kormányellenes gazdák tüntetéseikhez kapcsolódó, kontextuson kívüli videók és képek (pl.)		2022. július	16
Az időjárási térképeket manipulálják az éghajlatváltozás eltúlzása érdekében (pl.)		2022. július	15

A listából egyértelműen kiderül, hogy **az ukrajnai háborúról** - különösen annak első hónapjaiban - **terjedt el a legtöbb álhír**. Ezek az álhírek sok esetben az orosz propagandát idézték (például a mariupoli kórház bombázásáról, a bucsai mészárlásról és a titkos amerikai biolaborokról).

Az oroszbarát dezinformáció kétségtelenül a háborúhoz kapcsolódó **fő dezinformációs jelenség**, de az EDMO havi tájékoztatói észleltek **néhány oroszellenes és/vagy Ukrajna-barát dezinformációt is** (például az országból a behívás elől menekülő orosz fiatalok létező jelenségének eltúlzása).

A COVID-19-hez kapcsolódó dezinformáció néhány vírusos álhírt eredményezett, amelyeket az EDMO havi tájékoztatói észleltek. Valószínű, hogy a leglényegesebb példák a 2020-as világjárvány kezdetén terjedtek, amikor az EDMO havi tájékoztatóit még nem tették közzé.

MÓDSZERTAN

Az ebben a tájékoztatóban szereplő információkat az EDMO 2022 végéig közzétett 18 havi tájékoztató elemzése alapján gyűjtötték össze. (<https://edmo.eu/fact-checking-briefs/>).
Hivatkozott időszak: 2021. június - 2022. november. Főszerkesztő: Tommaso Canetta, Pagella Politica/Facta.news. További információk: t.canetta@pagellapolitica.it.

Az EDMO az Európai Uniótól kapott támogatást az LC-01935415 számú szerződés alapján